

WINTERUUR

WIM HELSEN

EINDREDACTIE GUY MORTIER

INHOUD

5	Voorwoord Wim Helsen	39	Jeroen Leenders
7	Otto-Jan Ham	41	Kristien Hemmerechts
9	Annelies Verbeke	43	Xander De Rycke
11	Marc Didden	45	Sam Dillemans
13	Michael Van Peel	47	Anne-Mie Van Kerckhoven
15	Dimitri Verhulst	49	Jonas Geirnaert
17	Sofie Lemaire	51	Stijn Vranken
19	Christophe Vekeman	53	Murielle Scherre
21	Warre Borgmans	55	Herman Brusselmans
23	Saskia De Coster	57	Charlotte Van de Broeck
25	Raymond Van het Groenewoud	59	Wim Vandekeybuss
27	Paul Baeten Gronda	61	Roos Rebergen
29	Johan Petit	63	Maud Vanhauwaert
31	Tom Lanoye	65	Jan De Smet
33	Guinevere Claeys	67	Joris Hessels
35	Koen Vanmechelen	69	Pieter Aspe
37	Sven Speybrouck	71	Cath Luyten

73 Freddy De Vadder

75 Erik De Jong

77 Kamal Kharmach

79 Jan Segers

81 Selah Sue

83 Alex Agnew

85 Charles Ducal

87 Hans Bourlon

89 Joost Vandecasteele

91 Katrijn Van Bouwel

93 Jef Neve

95 William Boeva

97 Tourist Le MC

99 Wouter Deprez

101 Stefan Hertmans

103 Dimitri Leue

105 Wannes Cappelle

107 Stijn Van de Voorde

109 Elke Neuville

111 Frank Raes

113 Joost De Vries

115 Isolde Lasoen

117 Peter De Graef

119 Dyab Abou Jahjah

121 Kees van Kooten

123 Leslie Hodge

125 Lieven Scheire

127 Robbe De Hert

129 Griet Op de Beeck

131 Jelle De Beule

133 Hugo Matthysen

135 Reinhilde Declair

137 Jan Eelen

139 Tommy Wieringa

141 Kamagurka

143 Jeroom

145 Slongs Dievanongs

147 Guy Mortier

149 Fikry El Azzouzi

151 Peter Van den Eede

153 Joke van Leeuwen

157 Jan Decorte

159 Elli Fernandes

161 Stefaan Van Brabant

163 Maaïke Cafmeyer

165 Pjeroo Robjee

167 Roy Aernouts

168 BIOGRAFIE

186 BIBLIOGRAFIE

190 DANK

Beste lezer,

U vindt in dit boek:

- alle teksten die in het eerste seizoen van Winteruur zijn voorgelezen
 - versies van de gesprekken die ik over die teksten had met de gasten
 - zeventien onthullingen
 - een email over een alarmsysteem
 - een gedicht van Bredero
 - een inkijk in het rijke zielenleven van interessante bekende mensen uit binnen- en buitenland
 - tips
 - een zin die in een kung-fu school aan de muur hing
 - mijn favoriete gesprek in Winteruur
 - kwetsbaarheid
 - een prachtige foto van Selah Sue
 - geen kooktips
 - een gesprek waaruit blijkt dat er meer dan één Annelies Verbeke in Annelies Verbeke huist
 - een eigen tekst van de enige Winteruurgast die een eigen tekst koos
 - beschouwingen allerhande
 - gesprekken met vooraanstaande comedians
 - geen verslag van hoe het idee voor Winteruur ontstond in het hoofd van Tom Lenaerts tijdens een vakantie met zijn gezin
 - geen verslag van het telefoongesprek tussen mijzelf en Tom Lenaerts dat aan die vakantie voorafging en waarin ik hem vertelde over een idee voor een dagelijks tv-programma van twintig minuten met dichters die over gedichten praten
 - geen opsomming van alle mogelijke dieren die de revue passeerden tijdens een brainstorm vooraleer we Boris leerden kennen
 - niets dus over koeien, schapen, lama's of salamanders
 - twee verslagen van mislukte gesprekken
 - het gedicht 'Het Huwelijk' van Willem Elsschot
 - de echte naam van het kind dat tekenaar Jeroom maakte met een Olympische goudenmedaille-winnares (Dirk)
 - alinea's vol tekst
 - grappen
 - teksten die schrijvers kiezen van andere schrijvers
 - drie tekeningen
 - een gesprek met Raymond van het Groenewoud
 - opzienbarende anekdotes
 - voorbeelden van hoe een tekst invloed kan hebben op iemands denken en voelen
 - twee typefouten
 - geen sudoku's
 - wat Tom Lanoye bedoelt wanneer hij het heeft over 'the Shake'
 - een gesprek over de prijs van een Romeins leger van playmobiel
 - een tekst over reizen met een Vespa
 - weetjes, bijvoorbeeld dat 'vespa' Italiaans is voor 'wesp'
 - achterklap
 - wijsheden
- Dat somt het zowat op.
- Veel leesplezier!
- Wim Helsen**

ik ben al heel erg oud
en ik mis mijn vrouw
en mijn oude handen trillen heel de dag
beneden kun je kaarten bij de automaat
hoewel dat van mijn dochter niet mag
dan zeggen ze dat ik zo goed de kaarten schud
en dan lach ik elke keer maar weer mee
ik ken een raadsel over eenzaamheid
en het gaat als volgt
wat doet pijn en telt voor twee

SMALFILM
SPINVIS

OTTO-JAN HAM

Je hebt een tekst meegebracht, maar niet fysiek. Je kent hem uit het hoofd. Ja, ik heb mijn toevlucht gezocht in muziek, mijn grote passie. En ja, mijn favoriete teksten ken ik, logischerwijs, uit het hoofd.

En wat is het? Het is een nummer van Spinvis, een Nederlandse singer-songwriter. Het lied heet *Smalfilm* en is het eerste nummer dat ik van hem hoorde. In die tijd deed ik een alternatieve muziekshow bij Studio Brussel en mijn redactie en ik waren uiteraard heel erg tegen Nederlandstalige muziek.

Ja? Ja, dat was wel zo. Of je stond er toch zeer wantrouwig tegenover.

Goeie Nederlandstalige rockmuziek bestond niet? Jawel, je had natuurlijk De Mens, Gorki en Noordkaap, maar ik merkte toch een soort van wantrouwen. Dan kwam ineens Spinvis en dat was... anders. Ik weet dat ik naar die nummers luisterde en het niet kon plaatsen. *Smalfilm* is een nummer waar ik telkens opnieuw naar luister en altijd voel ik die oorspronkelijke energie. Er zit ook iets heel neerslachtigs in het nummer, om niet te zeggen deprimerend, vooral tekstueel. Maar tegelijkertijd zit er ook wel iets in dat je...

Geil maakt? Geil is het woord niet. Geil is absoluut het woord niet.

Iets wat je een beetje aanwakkert. Is dat een goed woord? Ik denk het wel.

Het is raar, want het is een nummer, dus er hoort muziek bij. Maar we zitten hier nu voor de tekst. Die gast schrijft fantastisch, hij gebruikt prachtige metaforen en schildert met woorden. En dan ineens, want dit fragment komt op

het einde van het nummer, lijkt het alsof hij de bullshit aan de kant schuift en zegt waar het op slaat: ik ben oud en mis mijn vrouw. En dan denk je: fuck, ik snap dat. Je bent oud en dan mis je je vrouw, want die is dood. En ik vind dat tof. Allee, tof, ik vind het ontroerend en krachtig.

Is dat dan iets wat, los van de muziek, jou ook treft?

De angst om alleen achter te blijven zonder...

Ja. Dat zie ik niet zitten. En zeker niet hoe hij het voorstelt, en hoe het ook heel vaak gaat. Hij heeft het over de afhankelijkheid. Je wordt oud en je komt in een opvangtehuis terecht en mensen gaan zeggen wanneer je naar de wc moet gaan en dat je je hemd in je broek moet steken terwijl je daar misschien geen zin in hebt.

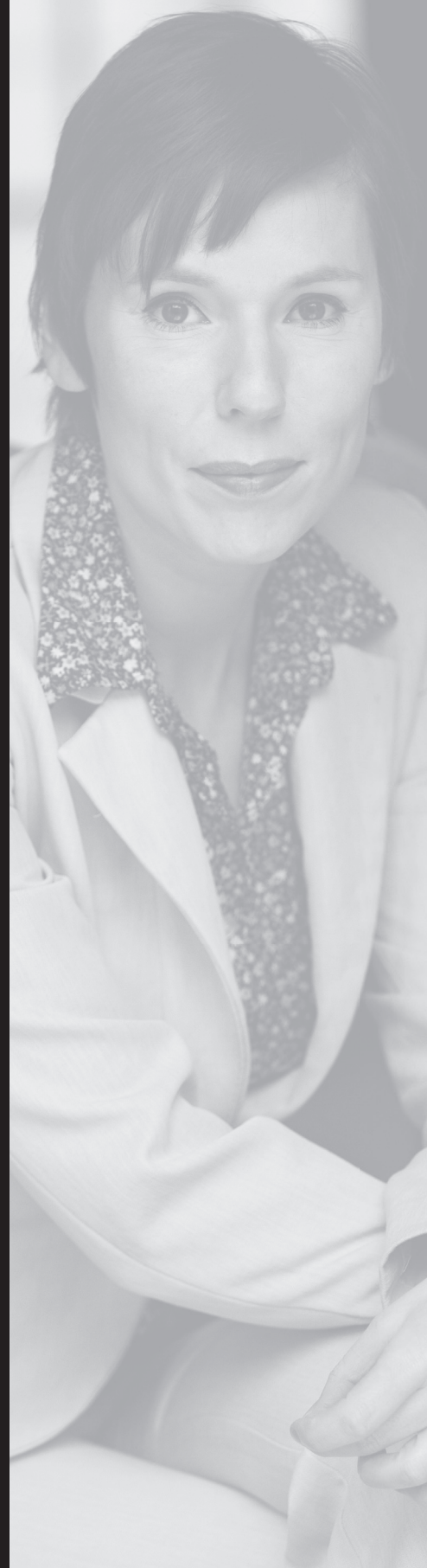
Maar je bent 36 jaar? Dat is nog jong om daar al mee bezig te zijn. Het houdt me al bezig van toen ik twaalf was. Nu ja, twaalf is overdreven. Laten we zeggen sinds mijn dertig, zes jaar geleden...

Houdt dat jou dan dagelijks bezig? Ik zou bijna durven zeggen van wel. Maar het gaat niet enkel over angst om in een zorgcentrum terecht te komen. Het gaat ook over angst om vergeten te worden of te sterven. Dat klinkt heel zwartgallig, maar het idee dat je over je piek heen bent, vind ik niet aangenaam...

Misschien bereik je je piek wanneer je ziet dat je twee dochters, op hun twintig jaar, goeie volwassen, zelfstandige, liefdevolle vrouwen geworden zijn? En geniet je daarvan. Ja, vast wel. Laten we zeggen dat ik wel oud wil worden, maar ik wil het niet zijn. Ik denk dat het daarop neerkomt.

‘Laten we zeggen dat de mens zoiets als een mensenmenigte is. In die menigte zwerven de doodgewone man, de hypochonder, de held, degene met de ellebogen en god weet wie nog meer rond; het is een bonte schaar, die echter een gezamenlijke weg gaat. Er heeft altijd een van hen de leiding en die gaat dan een eind voorop; laten we ons, om het aanschouwelijk te maken wie leidt, voorstellen dat hij een vaandel draagt met het opschrift IK. Nu is hij dus Ik. Het is slechts een woord, maar zo’n machtig en gezagvol woord; zolang hij die Ik is, heeft hij de heerschappij over de menigte. Vervolgens dringt er weer iemand anders uit de massa naar voren, wel, en dan draagt hij het vaandel en is de leidende Ik.’

EEN DOODGEWOON LEVEN
KAREL ČAPEK

ANNELIES VERBEKE

Ik heb een paragraaf gekozen uit *Een doodgewoon leven* van Karel Čapek, een schrijver uit Tsjecho-Slowakije die in 1938 is overleden.

Waarom dit fragment? In de eerste plaats omdat ik er bevestiging in vind van hoe ik er zelf al lang over denk. Het is fijn dat een groot schrijver precies verwoordt wat ik voel. Want als je zegt dat je uit vele ikken bestaat, kan dat overkomen alsof je geen man of vrouw uit één stuk bent. Alsof je heel gefragmenteerd bent en daardoor minder betrouwbaar. Hij verwoordt het heel eerlijk.

Als jij het leest, stel ik me een menigte Anneliezen voor van wie er één het vaandel draagt, op dit moment. Ja, maar dat zijn ook mannen, vrouwen, kinderen, travestieten en...

Travestieten? Jaja.

Het zijn niet allemaal Anneliezen? Euh... Ze heten allemaal zo, maar ze zien er verschillend uit.

En welke Annelies draagt op dit moment het vaandel? Iemand die een beetje moe en somberder is dan een tijd geleden. Maar dat is niet zo erg, want er zijn er dus nog andere.

Straks kan het een andere zijn? Nee, dat gaat niet zo snel. Maar euh... Het gaat over een periode waarin iemand het vaandel draagt. Dat er meerdere zijn, geeft me rust. Soms hoor je dat je op zoek moet naar je ware ik. Alsof dat maar één persoon mag zijn. Als je daar alles aan ophangt, al je verlangens en je hoop... dan kan de teleurstelling enorm groot zijn. Maar als je toelaat dat je verschillende mensen tegelijk kan zijn... Een parade. Daar kunnen ook mensen bijkomen en afvalen, en voor mij geeft dat een soort vrijheid. Het helpt mij ook bij mijn schrijven. Het is fijn om meerdere personages te zijn.

Heb je zelf in de hand of en wanneer er gewisseld wordt? Gedeeltelijk. Maar er zijn ook gebeurtenissen uit de externe wereld die ingrijpen. Bijvoorbeeld paniek. Dan stel ik mij voor dat al die personages die in dezelfde richting liepen ineens alle kanten oplopen. Sommigen gaan moedig voort, anderen klimmen in torens om eraf te springen.

En de vlag is verdwenen? Ja.

Zou jij nu kunnen kiezen om de vlag over te dragen aan een andere Annelies? Bwah... Dat bewust overdragen, dat doe ik in het schrijven, denk ik. Dan concentreer ik mij echt op eentje in die menigte en kan er ook iemand anders de leiding hebben...

Bedoelde je dat daarnet met: het helpt mij bij mijn schrijven? Ja. En het schrijven helpt om als menigte te bestaan. Daarom schrijf ik liever korte verhalen dan romans. Alhoewel, in romans zitten ook meerdere ikken.

Ah ja. Dus al schrijvend mag ook de venijnige Annelies Verbeke bestaan, bij gratie van een personage? Ja.

Degene waar je misschien minder van houdt? Ja, natuurlijk.

In die zin is het bevrijdend? Ja, dat vind ik toch.

Dank je wel. Alle ikken die in uzelf verenigd zijn, wens ik slaapwel.

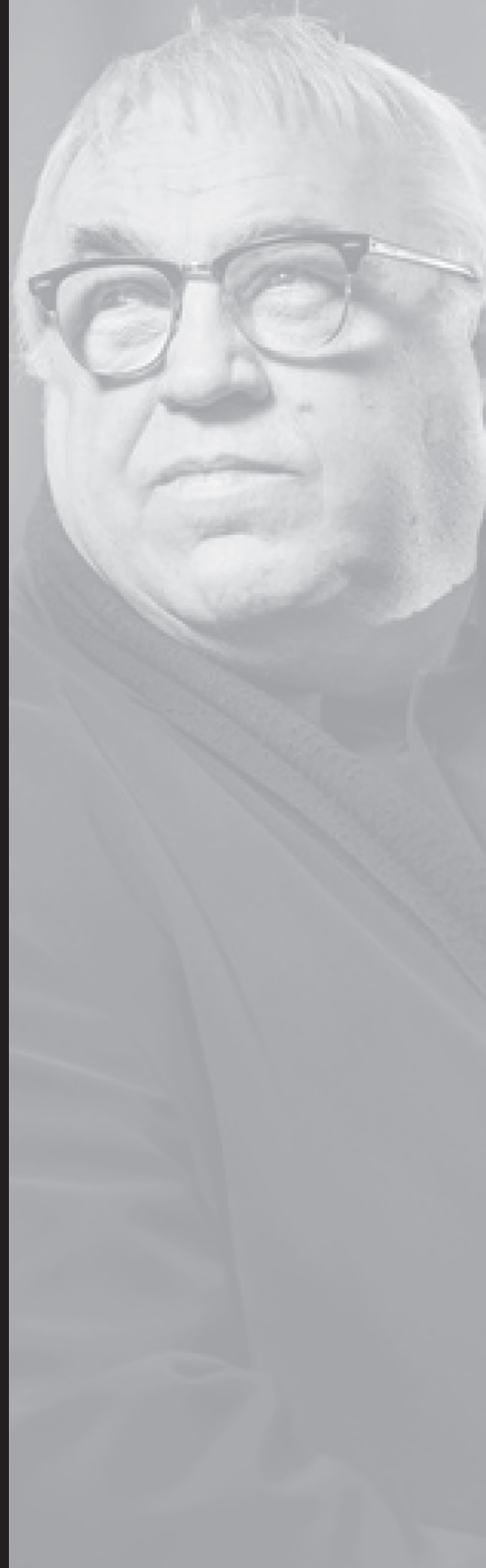
de zeer oude zingt

er is niet meer bij weinig
noch is er minder
nog is onzeker wat er was
wat wordt wordt willoos
eerst als het is is het ernst
het herinnert zich heilloos
en blijft ijlings

alles van waarde is weerloos
wordt van aanraakbaarheid rijk
en aan alles gelijk.

als het hart van de tijd
als het hart van de tijd

VERZAMELDE GEDICHTEN
LUCEBERT

MARC DIDDEN

Wat staat er in dit gedicht? Ik denk dat het gaat over broosheid. Over wat we meemaken, mensen die iets proberen te doen. Een gedicht schrijven, een film maken, een boek schrijven, op toneel gaan staan. Ergens is dat een daad van hovaardigheid, én tegelijk van fragiliteit. Van iets te durven doen. Uit het gedicht wordt vaak dezelfde zin geciteerd: 'Alles van waarde is weerloos.' Die zag ik vaak toen ik in de trein door Rotterdam reed. Het stond in rode neonletters op een kunstacademie.

Voor je het gedicht helemaal kende? Ik kende alleen die zin en de naam Lucebert, uit boeken over Hugo Claus of poëziebloemlezingen. Ik kan niet zeggen dat ik zijn werk doorgrondde. Maar die zin vond ik zeer treffend. Maar vaak met citaten is het zo, dat achter dat citaat iets anders zit. Toen ik later toch op zoek ging waar het vandaan kwam, kwam ik bij de zin uit die er net na komt: 'Wordt van aanraakbaarheid rijk en aan alles gelijk.'

Ik denk dat het woord 'aanraakbaarheid', behalve dat het heel mooi is, alles zegt. Je hoeft het niet aan te raken, het kan. Dus... Je ziet een prachtige vrouw. Zonder haar lastig te vallen, kan je er een goed gevoel van hebben. Je kan als kunstenaar iets maken. Dan hoop je dat minstens iemand daar iets aan heeft, erdoor geraakt wordt.

Ik was echt getroffen door die ene zin. Zoals bij Elsschot: 'Tussen droom en daad', die zin wordt altijd vermeld. Maar het hele gedicht is verschrikkelijk. Iemand hoopt dat zijn vrouw doodgaat.

Ja? Dat wordt zelden vermeld. Citaten zijn gevaarlijk. Hij fantaseert om haar dood te slaan als een hond. Ik vind het fantastisch dat je een flard van een gedicht op een gebouw ziet staan. Maar die zin is niet het gehele gedicht. En zeker niet de hele wereld van Lucebert.

Ik moet nu denken: wat ik typisch vind aan jou, je kan dat bevestigen of ontkennen, is dat je een getalenteerd bewonderaar bent. Ja, dat heb ik al te horen gekregen, dat mensen dat vervelend vinden.

Vervelend? Ja, een beetje, dat ik niet kritisch genoeg ben. Van een schrijver die een goed boek schrijft, wil ik alles lezen. Ik koop van veel mensen alle platen. Toen ik nog een column schreef, zwaaide ik lof naar kunstenaars, naar tv-omroepsters. Naar jonge filmers. Omdat ik geen schroom heb om te zeggen: 'Wat jij maakt, raakt me enorm.' Het gebeurt volgens mij ook niet genoeg. Iemand die ik zelf respecteer, zei me: 'Jij schrijft zo mooi over kunst zonder dat het kunstkritiek lijkt. Ik ga vaak naar tentoonstellingen die jij aanbeveelt. En ik heb Bob Dylan leren kennen door wat jij over hem schreef.'

Ik kan zeggen: 'Bob Dylan heeft mij jou leren kennen.' Dat is niet waar. Maar jij hebt door mij wel Boris leren kennen. Ik apprecieer hem wel. Toen ik hoorde dat hier een hond zat, had ik een schrikbeeld. Van een poedel, die ook nog zou keffen. Of van een klein zwart hondje met een platte neus dat alsmaar beweegt. Gelukkig, toen ik binnenkwam, zag ik, behalve jou, hem.

‘Stel u voor: een plankje, met daaronder twee
wieltjes en erop een gemakkelijk fauteuiltje.
Men gaat in dit fauteuiltje zitten, drukt op een
knop en hoort een gezoem, als van een wesp
die tegen een raam gonst en er niet uit kan;
vervolgens draait men een krukje om waarop het
cijfer 1 staat en rolt statig de wijde wereld in.’

GEDACHTEN ACHTER EEN BORD SPAGHETTI & ANDERE VERHALEN
GODFRIED BOMANS

MICHAEL VAN PEEL

Toen ik dit voor het eerst las, had ik echt geen idee waarover het ging. Een plankje? Twee wieltes? Een fauteuil daarop? Druk op een knop? Het lijkt een soort fantasievertelling, iets Willy Wonka-achtigs. Het is een omschrijving van iets heel eenvoudigs.

Een Vespa? Een man op een Vespa. Op een stoeltje zitten. Een krukje omdraaien en de wijde wereld inrollen. Maar het is beschreven zoals een kind het zou zien de eerste keer. Dat is waar de tekst over gaat, kijken naar gewone dingen die we normaal vinden, maar dat eigenlijk niet zijn.

Ik was over Vespa's aan het schrijven toen ik dit vond. Geweldig, want ik was altijd al zot van Bomans. *Erik en het klein insectenboek*, *Pieter Bas*. De sketches met Wim Sonneveld, *De maestro*, hilarisch. Bomans woonde een tijd in Italië. Ik zat er op Erasmus. Hij kocht er een Vespa... en reed er destijds van Italië naar Nederland mee.

Dat heb jij ook gedaan? Toevallig wel, nog voor ik zijn verhaal ontdekte.

Allemaal links tussen jou en Bomans? Ja, heel raar. We hadden samen op café kunnen zitten als hij was blijven leven.

Waarom dit fragment? Euhm... Twee redenen. Ten eerste, het is heel eloquent. Dat is zo leuk aan Bomans. Hij sprak in schrijftaal. Hij gebruikte uitvoerige zinnen, nam zijn tijd om die af te ronden. Dat gebeurt al lang niet meer, heerlijk om naar te luisteren. Een taal die niet meer gesproken wordt. Hij had ook gewoon 'Vespa' kunnen zeggen.

En ten tweede, dat is waar de tekst over gaat, het belang om je te blijven verwonderen over wat er gebeurt. Zaken die vroeger enkel in sprookjes bestonden - een vliegend tapijt, mensen die via een spiegel met elkaar praten - hebben we nu. Een straaljager, Skype... dit vinden wij nu doodnormaal. We zijn boos als het vliegtuig vertraging heeft. Maar hallo, je zit in een stoel en

je vliegt door de lucht! Hoe fantastisch is dat? Die verwondering blijven koesteren, of meer nog, wat anderen 'realiteit' noemen in vraag te stellen, vind ik interessant.

'Be a light unto yourself', zei Boeddha. Een lamp voor jezelf zijn. Blijf alles in vraag stellen: leraars, autoriteit, overtuigingen, ideologieën, al wat mensen beschouwen als vaststaande feiten, enkel omdat iemand het hen ooit wijsgemaakt heeft.

Doe je dat dagelijks? Of is het een gewoonte die zo in je wezen is geworteld dat je niet anders kan?

Ik denk dat het belangrijk is voor een comedian om naar dingen te kijken en te vragen: is dat wel zo? Het heersende wereldbeeld in vraag te stellen. Alles ligt veel minder vast dan we hopen of denken. Veel ervan vindt plaats in ons hoofd. Het leven is 10 procent wat je ervan maakt en 90 procent hoe je het opneemt. Je kan het interpreteren zoals je wilt. Daarin zijn we vrij. Dat is een zeer optimistische en beangstigende gedachte.

Leef je zo? Soms. Niet altijd natuurlijk. Het is heel vermoeiend om continu alles in vraag te stellen. Heel irritant voor je kennissenkring ook. Er moet evenwicht zijn. Maar af en toe is het verfrissend om dingen op een andere manier te benoemen, je eigen fantasie serieus te nemen. Want waarom zou die minder waard zijn dan die verzinsels van anderen waarvan de meerderheid denkt dat dat de 'realiteit' is? Onzin. In de woorden van Peter Ackroyd: 'Realiteit is een verzinsel van fantasievolle mensen'.

‘Ik had haar weleens eerder speelse briefjes gestuurd die ik uit de losse pols had geschreven, en dan kreeg ik alleen mondelinge en altijd ontwijkende antwoorden wanneer we elkaar toevallig tegenkwamen. Dit briefje wilde niet meer zijn dan vijf regels om haar officieel te laten weten dat ik op reis was. Toch voegde ik een postscriptum toe dat me verblindde als een bliksemstraal midden op de dag toen ik er mijn naam onder zette: “Als ik binnen een maand geen antwoord op deze brief krijg, blijf ik voor altijd in Europa.” Ik gunde mezelf nauwelijks tijd om er nog eens over na te denken voordat ik de brief om twee uur ’s nachts op het verlaten vliegveld van Montego Bay in de brievenbus gooide. Het was al vrijdag. De donderdag daarop vond ik, toen ik na weer een nutteloze dag van internationale meningsverschillen mijn hotel in Geneve binnenging, de brief met haar antwoord.’

LEVEN OM HET TE VERTELLEN
GABRIEL GARCÍA MARQUEZ

DIMITRI VERHULST

Dat zijn de allerlaatste woorden uit het eerste deel van Marquez' autobiografie. De bedoeling was dat er een tweede deel zou komen, maar eigenlijk stopt zijn leven zoals hij het zich herinnert hier. Bij het zien van zijn grote geliefde en bij de vraag die hij haar stelt: wil jij met mij door het leven gaan? Ze heeft geantwoord met een brief. Wat erin staat, weten we niet. Nee. Dat weten we natuurlijk wel, omdat we Marquez kennen en... Je hoeft maar zijn naam te googelen en naar afbeeldingen te kijken om te weten dat die Mercedes Bancha – zo heette ze – zijn madame is geworden. Maar als lezer weet je dat niet. Omdat hij plots dement werd. Midden in het vertellen van zijn levensverhaal is zijn geheugen foetsie. Ontroerend vind ik dat.

Dat wist je voor je begon te lezen? De hele wereld wist dat hij zijn pedalen aan het verliezen was. Maar wat een prachtig levenseinde, dat je herinneringen stoppen op dat fantastische orgelpunt: de vlam van je leven. De spanning van: zal ze, zal ze niet? En even later weet je het niet meer.

Nee. Of stel je je zelfs de vraag niet meer. Dan wordt dementie minder romantisch. Dan kak je waar je niet moet kakken, krijg je schrik van je kinderen... Maar dat stoppen bij zoiets moois, bij die magistrale liefde, daar teken ik voor.

Ook als je vlak erna dement wordt? Ik rook te veel om dement te worden.

Lopen rokers dan minder risico? Je sterft gewoon vroeger.

Dus dat is eigenlijk een voordeel? Ja. Ook voor de ziekenkas. Sigaretten zouden terugbetaald moeten worden.

We zijn op een heel interessant spoor beland, waarbij ik volmondig zal instemmen met alles wat je zegt. In dit boek, nu we het toch over roken hebben... Ik ben ooit eens acht jaar gestopt. Dat kwam door dit boek.

Dat je opnieuw begonnen bent? Dat ik gestopt was.

Marquez was ook kettingroker. Op zijn 33ste is hij gestopt, omdat hij aan iemand had gevraagd: 'Hoe doe je dat, stoppen met roken?' Die had gezegd: 'Je stopt gewoon.' En Marquez stopte gewoon.

Daar en dan, op dat moment? Ja. Ik las dat en dacht: dat is een goeie truc, gewoon stoppen.

Toen ben je acht jaar gestopt? Ja, maar herbegonnen.

Dit gaat over de liefde van zijn leven. Ben jij al op zoek geweest naar de ultieme liefde? Zoeken? Zoeken niet. Ik denk: wie zoekt, die vindt niet. Ik denk dat je ze vindt zonder te zoeken. Het is iets wat op je pad komt. En uiteraard is het me al een paar keer overkomen dat ik dacht: bingo. In die zin kan ik eerder spreken over 'liefdes' van mijn leven. Altijd mooi, maar het kan ophouden. Ook dat is mooi, dat je de tijd die je gehad hebt weet te waarderen, er de schoonheid van inziet. Dan moet je wel de droom loslaten van: dit is de liefde van mijn leven. Maar zolang je samen bent, is dat de spelregel waar ik oprecht in geloof. Ik denk altijd dat ik mijn weduwe heb gevonden.

Ja? Ook in de vrouw bij wie je nu bent? Ja. Dat is zeker mijn weduwe.

Ah, oké. Tof. Leuk om te weten. We spreken over vijf jaar nog eens. Dan kan het een ander zijn, maar dan zeg ik dit met dezelfde overtuiging.

...zag jij misschien dat ik naar jou,
dat ik je zag en dat ik zag hoe jij
naar mij te kijken zoals ik naar jou
en dat ik hoe dat heet zo steels,
zo en passant en ook zo zijdelings -
dat ik je net zo lang bekeek tot ik
naar je staarde en dat ik staren bleef.
Ik zag je toen en ik wist in te zien
dat in mijn leven zoveel is gezien
zonder dat ik het ooit eerder zag:
dat kijken zoveel liefs vermag.

DE ZIEKTE VAN JIJ
JOOST ZWAGERMAN

SOFIE LEMAIRE

Het is een tekst van de onlangs gestorven Joost Zwagerman. Ik heb hem onder mijn neus geschoven gekregen toen ik toelatingsproeven deed voor woordkunst. Dat heb ik gestuurd, aan het Conservatorium. Je moest een paar teksten voorbereiden, maar dit was de ongeziene tekst. Die kreeg je in handen en dan moest je 'm onvoorbereid brengen. En die heeft mij...

Dat was de Sofie Lemaire van achttien jaar oud? Zeventien. Ja. Die nog nooit met poëzie bezig was geweest, echt nog nooit. Die nog nooit met voordragen of podiumdingen of literatuur was bezig geweest...

Dat was het eerste gedicht dat je hardop moest lezen. Eigenlijk wel. Het was de eerste keer dat ik die tekst zag. En hij heeft toen meteen indruk op mij gemaakt. Omdat het zulke toegankelijke, andere poëzie was dan ik daarvoor ooit gezien had op school.

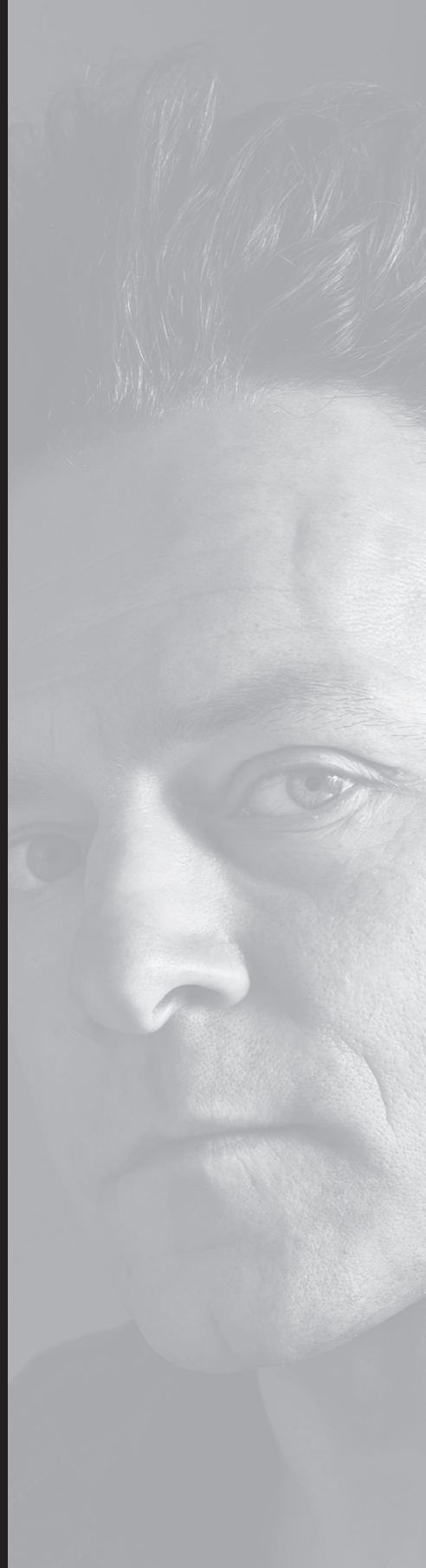
Wat staat er in het gedicht? Ik denk, of ik durf te denken, dat het het moment beschrijft waarop je iemand ziet en die persoon jou ook ziet en dat je heel even een blik van verstandhouding hebt of zo... De eerste blikken, die betoverend kunnen zijn als je iemand ziet met wie je iets hebt. Het beschrijft dat korte moment dat je naar elkaar kijkt, dat je elkaar gezien hebt en het korte moment: we begrijpen elkaar. En toch ook de zenuwen om aan iemand die je nog niet kent te proberen uit te leggen: heb jij ook wat ik nu... Dat is zo mooi, dat het zo stuntelig en voorzichtig begint maar wel eindigt met: nu weet ik het. Iedereen heeft dat toch soms dat je kijkt en denkt: die heeft mij ook gezien.

Wanneer heb je dat voor het laatst... Dat zijn zo van die typische... prille momentjes. Die ik nu niet meer vaak heb.

Hahaha. Ik zit in een andere fase in het leven. Het leven kondigt zich aan, dit is voorbij. Daarom vind ik dat gedicht zo mooi. Het roept iets op en het beschrijft het zo goed. Je weet meteen wat hij bedoelt. En door het te lezen, kan je dat nog eens meemaken. Je zit er nog eens in.

‘Ik weet alleen dat ik bezig ben gek te worden’, zei Franny. ‘Ik ben al dat ego, ego, ego gewoon spuugzat. Mijn eigen en dat van iedereen. Ik ben het gewoon zat dat iedereen iets wil bereiken, iets bijzonders wil doen en zo, een interessant iemand wil worden. Het is walgelijk – walgelijk. Het kan me niet schelen wat ze zeggen.’

FRANNY EN ZOOEY
J.D. SALINGER

CHRISTOPHE VEKEMAN

Je hebt voor ons iets mee uit *Franny en Zooey*, een roman van Salinger. Niet zijn bekendste. Nee. Zijn bekendste is *The catcher in the rye*. *Franny en Zooey* is een boek uit '61. Ik las het als student in het begin van de jaren negentig. Ik hoorde Herman Brusselmans de loftrompet steken over *The catcher in the rye*. Dat boek wilde ik dus zeker lezen. Ik vond het niet onmiddellijk in de bibliotheek of in de tweedehandsboekhandel. Maar toen kwam ik *Franny en Zooey* tegen. Ik was er zo kapot van dat ik het onmiddellijk cadeau heb gedaan aan een vriendin.

Wat staat er in je fragment? Flaubert zei: 'Madame Bovary, c'est moi.' Wel, ik denk dat Salinger zichzelf geportretteerd heeft in Franny, namelijk als iemand die een hekel heeft aan het ego. Franny zegt: 'Mijn eigen, zowel als dat van iemand anders.' Dat wil zeggen: ik denk dat zij het ego, en ik ben het met haar eens, als iets zeer vermoeiends ervaart. Iets typisch menselijks maar tegelijkertijd iets mensonwaardigs of in elk geval iets heel gênants. Het is heel vermoeiend en meelijwekkend.

Hoe definieer jij ego? Bijvoorbeeld als iemand voortdurend indruk wil maken op de rest van de wereld. Alles wat hij doet of niet doet, doet hij om iets te bereiken in de sociale werkelijkheid. Geldingsdrang.

Iets waartoe je jezelf ook veroordeelt als je een toneel betreedt. Absoluut.

Als je schrijver wordt. Ja. Salinger, bijvoorbeeld. Daarom zei ik daarnet: misschien heeft hij zichzelf geportretteerd in Franny. Salinger is op een bepaald moment opgehouden met publiceren.

Waarom? Hij wilde niet toegeven aan zijn eigen ego?

Dat is het interessante aan dit fragment en aan die figuur van Franny. Vind ik dat nu een sympathiek meisje of juist een hysterica van de bovenste plank? Het is maar hoe je het bekijkt. Bij Salinger kan je zeggen: 'Hij had een hekel aan zijn eigen egodrang of aan zijn eigen drang naar bevestiging. Daarom stopte hij met publiceren.' Ik heb daarover gepraat met Joost Zwagerman een jaar geleden. En die zei: 'Nee, Salinger stopte met schrijven omdat zijn boeken minder goed ontvangen werden dan zijn debuut, *The catcher in the rye*.'

Dan kan je denken: hij is gestopt met publiceren omwille van zijn te groot ego. Dus het is altijd een beetje dubbel.

Is dat wat jij ook herkent, dat je vermoeid raakt door ego's? Je eigen ego en dat van anderen. Ja. Ik heb soms last van mijn ego in die zin dat ik de neiging heb, als de kloosterling in mij is ingedut, om dan echt haantje-de-voorst te zijn en mezelf als het ware te overbluffen op dat vlak. Dan denk ik achteraf: Vekeman, wees toch een beetje kalm.

Waarvan heb je het meeste last, van je eigen ego of dat van anderen? Ik denk dat ik er vroeger veel meer last van had. Dat ik nu ook meer begrip heb, zowel voor mezelf als voor de anderen.

Was er in dit gesprek veel ego aanwezig? In jouw beleving. Ik denk dat televisie sowieso een beroep doet op je ego. Zeker als je het zoals ik niet echt gewend bent om voor een camera te praten. Maar ik denk dat het reuze meevalt.

‘Vannacht heeft het een beetje geregend en nu drijven er wolken langs de hemel voorbij, af en toe vallen er wat druppels. Ik sta onder de haast uitgebloeide appelboom, ik adem. Niet alleen de appelboom, maar ook het gras en de kruiden rondom zijn door de regen opgefrist, en er bestaat geen naam voor de zoete geur die de lucht dronken voert. Ik zuig mijn longen ermee vol, bespeur het aroma met mijn hele borstkas, ik adem, adem, nu eens met open, dan weer met gesloten ogen, ik weet niet wat fijner is. Zo adem te halen, op deze plaats adem te halen, dat is wellicht de enige, maar kostbaarste vrijheid waarvan de gevangenis ons berooft. Zolang je na de regen nog adem mag halen onder een appelboom, zolang is het leven nog de moeite waard.’

DE GOELAG ARCHIPEL
ALEKSANDR SOLZJENITSYN

